

jezika«, da bodo na poslušalce naredili čim močnejši vtis oz. da si jih bodo čim bolj zapomnili. Antični teoretiki so govorili o *vrlinah govora* (lat. *virtutes dicendi*) in jih razvrščali v pet temeljnih načel, ki jih je moral govorec upoštevati v procesu ustrezne »slogovne predelave«: jezikovno pravilnost (lat. *latinitas/urbanitas*), jasnost (lat. *perspicuitas*), primernost (lat. *aptum*), ukrasnost (lat. *ornatus*) in jedrnatost (lat. *brevitas*). Zlasti rimska retorična tradicija je pod vplivom helenističnih retorskih šol glede na namen javnega govora izoblikovala tudi koncept *vrst/ravni sloga* (lat. *genera elocutionis*), ki so ga delili na tri kategorije: nizki (lat. *genus humile*), srednji (lat. *genus medium*) in visoki slog (lat. *genus grande*). Vsako od ravni sloga je odlikoval izbran niz vrlin, ki so kot značilne prvine predstavljale specifičen način ubesedovanja.¹³

Toda vrnimo se na kratko k najprej omenjenim vrlinam. Ali govor ustreza normam zbornega jezika? Kako se izogniti dvoumju in možnim protislovjem, v katera lahko zaidemo v govoru? Katere elemente govorniškega okrasa in koliko je primerno vplesti v govor, da bo ustrezal okoliščinam, v katerih govorimo? Ali je primerneje govoriti v preprostem, manj zaznamovanem slogu ali lahko poslušalce/bralce nagovorimo in jim predstavimo svoje argumente na slovesnejši, morda celo literariziran, pesniški način? To je le nekaj temeljnih vprašanj, ki povzemajo bistvo vrlin govora in so primarni del *prebeseditve* argumentov (lat. *elocutio*) – tretje govornikove naloge. V zvezi z njo je v antiki veljalo, da je govor brez upoštevanja pravil dobrega ubesedovanja tako učinkovit kot meč, ki je trajno spravljen v nožnici (Quint., *Inst.* 8.Pr.15). Od pozne antike pa je zaradi družbenih sprememb, ki so vodile v zmanjševanje vloge javnega govora kot temeljnega orodja za družbeno udejstvovanje, »umetnost ubesedovanja« sploh postala temeljna prvina retorike oz. sinonim zanjo. Posledično se retorika v nekaterih okoljih (tudi slovenskem) še danes otepa oznake, da je zgolj

13 Ciceron (*De or.* 2.27.115, 2.29.128, 3.52.199; *Or.* 21.69) je vrste sloga navezal na tri govornikove dolžnosti (poučevati/dokazovati, zabavati, ganiti – lat. *docere/probare, conciliare/delectare, movere/flectere*) in na govorčev izbor prevladujočega sredstva prepričevanja (stgr. *lógos, éthos* in *páthos*), ki je ustrezalo določenemu retoričnemu namenu. Nizki slog (lat. *genus humile*) je bil namenjen poučevanju (danes bi rekli informiranju) poslušalcev, katerega prevladujoča prepričevalna strategija naj bi se kazala skozi poudarjeno rabo argumentov (*logos*) in v obliki jasnih, jedrnatih ter skorajda »neokrašenih« povedi. Njegovo popolno nasprotje predstavlja visoki slog (lat. *genus grande*), s katerim govorec poslušalce gane tako, da uporabi bogato besedno okrasje in prepričevalna sredstva za vzbujanje čustev (*pathos*). Srednji slog (lat. *genus medium*) predstavlja sredino med obema ekstremoma in je namenjen razveseljevanju poslušalcev. Govorec uporablja zmeren nabor okrasja in prepričevalna sredstva, s katerimi poudarjeno izrisuje lastno verodostojno podobo (*ethos*).